

Stap voor stap naar nieuw leven

Negen van de tien koeien hebben geen hulp nodig bij het afkalven. Maar een oogje in het zeil houden is verstandig. Waar let je op en hoe kun je eventueel een handje helpen? Dierenarts en melkveehouder Amarins Mulder doorloopt het afkalfproces stap voor stap.

TEKST INGE VAN DRIE

Of het nu thuis op het eigen melkveebedrijf is, of als dierenarts bij Van Stad tot Wad, Amarins Mulder maakte al legio afkalfingen mee. Maar vervelen doet dat nooit. ‘Een verlossing is gewoon leuk. Er is niks zo mooi als nieuw leven geboren zien worden.’ Lang niet altijd heeft een koe hulp nodig bij dat afkalfproces. ‘Negen van de tien koeien zouden zichzelf moeten kunnen redden tijdens het afkalven’, geeft Mulder aan. ‘Maar je moet het proces wel in de gaten houden.’ Waar let je dan op? Mulder gaat de verschillende stappen in het afkalfproces een voor een langs. Sowieso is het handig om een lijstje in de stal te hangen met de koeien die bijna moeten kalven, geeft ze als tip. ‘Dan weet je op welke koeien je extra moet letten.’

Zich afzonderen van het koppel

Bij een naderende geboorte geeft een koe verschillende signalen af. Zo vertoont een koe die bijna moet kalven, vaak afwijkend gedrag. ‘Ze zondert zich af van haar koppelgenoten, gaat vaker staan en liggen, komt niet naar het voerhek of gaat minder vreten’, somt de dierenarts op. Ook het opzwellen van de uier, het dalen van de temperatuur, het roder kleuren van de vulva en het afhouden van de staart kondigen aan dat het niet lang meer duurt. Het verslappen van de bekkenbanden is een ander teken waar je op kunt letten. Die banden kun je voelen als je achter de koe staat, legt Mulder uit. ‘Aan weerskanten van de staart en voor de zitbeenderen zitten vrij harde peesstrengen, die verweken als de geboorte nabij is. Zo wordt de geboorteweg ruimer en het bekken beweeglijker. Je ziet dan vaak ook dat koeien wat meer waggelend gaan lopen.’

Bij een kalvende koe is het eerste wat naar buiten komt de waterblaas. ‘Als je die ziet, weet je dat het afkalven echt is begonnen. Die waterblaas knapt vaak, dan zie je de vliezen nog hangen. Maar haast is er dan nog niet. Je kunt nog rustig een kopje koffie gaan drinken.’

Bij een kalving die probleemloos verloopt, komt daarna de vruchtblaas naar buiten met daarin twee pootjes en de kop erbovenop. Langzaam maar zeker zal de koe het kalf er dan uitpersen. Hoe lang dat geboorteprocess duurt, verschilt per dier. ‘Het kalf kan binnen een uur na het eraf komen van de waterblaas geboren worden, maar het kan ook een paar uur duren. Bij oudere koeien zal het vaak sneller gaan dan bij vaarzen, omdat alles al een keer opgerekt geweest is.’

Op onderbuikgevoel afgaan

Als de geboorte niet vordert, is het tijd om in te grijpen. ‘Ga op je onderbuikgevoel af’, geeft Mulder aan. ‘Als je het niet vertrouwt, kun je de koe het beste een keer opvoelen.’ In principe kun je bij het opvoelen van de koe

Wat heb je nodig om een koe op te voelen?

- Zorg ervoor dat de koe goed vaststaat op een schone plek. Belangrijk is dat de koe veilig kan gaan liggen tijdens het geboorteprocess en niet vast komt te zitten in het voerhek.
- Let erop dat er voldoende ruimte is om de koe heen, zodat je veilig kunt werken.
- Pak een emmer lauwwarm water en doe er een scheut ontsmettingsmiddel in.
- Maak de kling, ofwel de ingang van de geboorteweg, goed schoon met het warme water.
- Trek handschoenen aan, doe er een dot glijmiddel op en ga dan vervolgens voorzichtig via de vulva naar binnen en voel wat je tegenkomt.

(zie kader hierboven) drie situaties tegenkomen: de baarmoedermond is nog dicht en niet ontsloten, er is sprake van een slag in de baarmoeder of er is ontsluiting en je voelt het kalf al liggen.

‘Als er geen ontsluiting is, is de koe waarschijnlijk nog niet aan het kalven. Ook bij koeien komt het fenomeen valse weeën voor. Het kan soms nog enkele dagen duren voordat het dier daadwerkelijk gaat kalven. Houd wel goed in de gaten of er veranderingen in verschijnselen of in gedrag zijn’, geeft Mulder aan.

Als er een klein beetje ontsluiting is, kun je nog even afwachten. ‘Na een uur voel je dan opnieuw op om te zien of er vooruitgang is. Als de ontsluiting niet vordert, kun je het beste de dierenarts bellen’, vindt Mulder. Ook in het tweede geval – bij een slag in de baarmoeder – is het zaak om de dierenarts te bellen. ‘Het voelt dan alsof je met je hand in een kurkentrekker terecht komt. Als je dat eenmaal hebt gevoeld, vergeet je dat niet weer’, omschrijft Mulder. ‘Zonder ingrijpen komt dat niet goed. Hoe sneller je hulp inschakelt, hoe groter de kans dat er een gezond kalf geboren wordt en de impact voor de koe minimaal is.’

Niet blind trekken

Is er ontsluiting en voel je het kalf in de baarmoeder liggen, dan voel je idealiter twee voorpootjes met de neus erbovenop. ‘Soms is de ontsluiting nog niet helemaal volledig en kun je met je hand tussen de kop en de baarmoedermond de boel wat oprekken. Maar doe dat wel voorzichtig, zodat er niks scheurt.’

Een beetje hulp in de vorm van trekkracht kan soms nodig zijn om het kalf geboren te laten worden. Voor het trekken zijn verlostouwtjes of -kettinkjes nodig, die je aanbrengt tussen de klauwtjes en het eerste kogelge-

wricht, met het lusje erbovenop. 'Ga niet blind trekken. Zorg dat je zeker weet dat het kalf goed voor de geboorteweg ligt. Als je dan rustig aan de pootjes trekt, op het moment dat de koe perst, zal de kop met de poten mee in het bekken intreden. Als dit met lichte trekkracht lukt, kan het kalf bijna altijd op de normale manier geboren worden. Maar wees wel voorzichtig met trekken. Je wilt niet het risico lopen dat de koe of het kalf beschadigt als er te hard getrokken wordt', geeft Mulder aan. Al nuanceert ze dat ook meteen: 'Als je in je eentje gaat trekken, kun je als het kalf goed ligt, eigenlijk nooit zoveel kracht zetten dat het misgaat.'

Zeker als je alleen bent, kan het gebruik van een verlosapparaat of geboortekrik handig zijn. Het voordeel daarvan is dat je even een hand vrij hebt om langs het kalf te voelen. 'Het is bovendien een mooi hulpmiddel om je eigen lijf te sparen, maar gebruik het wel met beleid.

Met een verlosapparaat kun je enorm veel kracht op het kalf en de koe zetten. En zorg er in ieder geval voor dat de koe niet los kan komen, als je de geboortekrik inzet. Als een koe opstaat en gaat rondrennen met de geboortekrik erachter, dan is het net een moordwapen.'

Is de voorhand van het kalf eenmaal geboren, dan kun je proberen het kalf op de zij te draaien. 'Zo loop je minder risico dat het kalf vast komt te zitten in het bekken. En trek richting de uier en alleen tijdens de weeën.'

Als het afkalven ondanks het trekken niet verder lijkt te komen, schakel dan de hulp van een dierenarts in, raadt Mulder aan. Ook bij een verkeerde ligging van het kalf (zie kader rechtsboven) kan extra hulp nodig zijn.

In borstbuikligging

Na de geboorte kun je het slijm en de vliezen het beste zo snel mogelijk verwijderen, zodat de neus en de bek van het kalf vrij zijn. Ook kun je wat koud water over de kop gieten, een ademspray gebruiken of met een strootje in de neus kietelen om het kalf te stimuleren om te gaan ademen. Leg het kalf in borstbuikligging met de achterpoten als een kikker naar buiten en de voorpoten gebogen, zodat het kalf ruimte heeft om lucht in de beide

Het kalf ligt verkeerd, wat nu?

Tijdens het opvoelen kom je er soms achter dat het kalf niet op de ideale manier in het bekken ligt. Zo komen bij een stuitligging de achterpoten als eerste naar buiten. Hoe weet je nu of je voorpoten of achterpoten voelt? Mulder legt het uit: 'Je kunt daar het beste achterkomen door even de gewrichten te buigen. Bij de voorpoten buigen het kootje en de knie allebei naar voren. Bij de achterpoten kun je het kootje naar voren bewegen, maar de hak juist naar achteren, als een harmonica.'

Het risico bij een kalf dat achterstevoren ligt, is dat de navelstreng eerder afgekneld wordt dan dat het kalf buiten de geboorteweg kan ademen. Bij een stuitligging moet een kalf dus snel geboren worden. 'Als de geboorte dan niet snel genoeg vordert, kun je het beste hulp inschakelen.'

Soms voel je wel de voorpootjes, maar ligt de kop teruggeslagen. In dat geval kun je proberen om met je hand achter de oren van het kalf de kop naar voren te trekken. 'Maar dat kan heel lastig zijn en het is zeker geen schande als dat niet lukt. Bel dan gewoon de dierenarts', geeft Mulder aan.

longhelften te zuigen. En vergeet niet om het kalf zo snel mogelijk biest te geven.

Ook de koe heeft aandacht nodig na het kalven, weet Mulder. 'Het liefst voel je de koe nog een keer op om te kijken of er niet nog een tweede kalf in zit of dat er een bloeding opgetreden is. Dat laatste voel je als een pulse-rend kloppen.'

Geef de koe na het afkalven direct lauw water en voer. 'Om de koe extra te stimuleren om dat voer op te nemen kun je bijvoorbeeld wat voer op het kalf leggen.'

Nadat het kalf geboren is, volgt de nageboorte nog. 'Daar moet je de koe wel de tijd voor geven. Meestal duurt dat zo'n vier tot acht uur. Pas als een nageboorte er na 24 uur nog niet afgekomen is, zeggen we dat een koe aan de nageboorte staat.'

Dat vrouwen minder kracht hebben dan mannen hoeft bij afkalvingen geen nadeel te zijn, is de ervaring van Mulder. 'Met de juiste trucjes en kennis van het geboorteprocés kom je ver. Het blijft toch elke keer mooi als het weer in een gezond kalf resulteert.' |